

POLSKA AKADEMIA NAUK
KOMITET PRZESTRZENNEGO
ZAGOSPODAROWANIA KRAJU

STUDIA
CYKL MONOGRAFII

NOWA GOSPODARKA PRZESTRZENNA.
Monografia dedykowana pamięci
Profesora Ryszarda Domańskiego

*The New Spatial Economy.
A Monograph Dedicated to the Memory
of Professor Ryszard Domański*

TOM 22/214

WARSZAWA 2024

**POLSKA AKADEMIA NAUK
KOMITET PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU**

Redakcja Wydawnictwa

Tomasz Komornicki (Instytut Geografii i i Przestrzennego Zagospodarowania PAN)
Andrzej Jakubowski (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)
Barbara Szejgiec-Kolenda (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN)

Rada Redakcyjna

Paweł Churski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Krzysztof Janc (Uniwersytet Wrocławski), Arkadiusz Kołoś (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), Paulina Legutko-Kobus (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), Piotr Lorens (Politechnika Gdańska), Tadeusz Markowski (Uniwersytet Łódzki), Radomir Matczak (Uniwersytet SWPS), Maciej Nowak (Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie), Aleksandra Nowakowska (Uniwersytet Łódzki), Jacek Szlachta (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), Janusz Zaleski (Politechnika Wrocławska), Jacek Zaucha (Uniwersytet Gdański)

Opracowanie redakcyjne i techniczne

Ewa Ryżlak

Adres Redakcji

00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki,
e-mail: kpzk@pan.pl

© Copyright by Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN

Warszawa 2024

ISBN: 978-83-66847-98-9

DOI: 10.24425/158254

Przygotowanie do druku:
LogoScript sp. z o.o.
www.logoscript.pl
logoscript@logoscript.pl
tel. (+48) 693 699 709

Druk i oprawa:
Agencja Wydawniczo-Poligraficzna GIMPO
ul. Transportowców 11, 02-858 Warszawa
tel. +48 501 076 031
e-mail: gimpo@poligrafia.waw.pl

Spis treści

Contents

Słowo wstępne – Prezes Polskiej Akademii Nauk prof. Marek Konarzewski	7
<i>Introductory Word – President of the Polish Academy of Science prof. Marek Konarzewski</i>	
ABSTRACT	9
WPROWADZENIE	11
<i>Introduction</i>	
CZEŚĆ I.	
<i>Part I.</i>	
Profesor Ryszard Domański – aktywność naukowa, badawcza i organizacyjna w Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk	15
<i>Professor Ryszard Domański – Scientific, Research and Organizational Activity in the Committee for Spatial Economy and Regional Planning</i>	
Profesor Ryszard Domański – nasz Nauczyciel, Mistrz i Szef	23
<i>Professor Ryszard Domański – Our Teacher, Master and Chief</i>	
Wanda Maria Gaczek	
Profesor Ryszard Domański – wspomnienie	27
<i>Professor Ryszard Domanski – Reminiscences</i>	
Marian Gorynia	
Stojąc na ramionach giganta	31
<i>Standing on the Shoulders of Giant</i>	
Waldemar Budner	
CZEŚĆ II.	
<i>Part II.</i>	
Nowa gospodarka przestrzenna. Wybrane rozdziały	31
<i>The New Spatial Economy. Selected Chapters</i>	
Ryszard Domański	
Wprowadzenie	35
<i>Introduction</i>	
3. Współczesne kierunki rozwoju gospodarki przestrzennej	39
<i>Contemporary Directions of Development of Spatial Economy</i>	
4. Ku nowemu paradygmatowi	44
<i>Towards a New Paradigm</i>	

5. Gospodarka przestrzenna w głównym nurcie ekonomii	47
<i>Spatial Economy in Mainstream Economics</i>	
5.1. Zarys koncepcji Paula Krugmana	47
<i>Outline of the Concept of Paul Krugman</i>	
5.2. Model nowej geografii ekonomicznej.	50
<i>The Model of the New Economic Geography</i>	
5.2.1. Dynamika i model wielośrodkowy. Gospodarka jako system samoorganizujący się.	54
<i>Dynamics and the Multi-Center Model. Economy as a Self-Organizing System</i>	
5.2.2. Równowaga w przestrzeni ciągłej w długim okresie	56
<i>Balance in Continuous Space in the Long Term</i>	
6. Nowe idee naukowe użyteczne w gospodarce przestrzennej	59
<i>The New Scientific Ideas Useful in Spatial Economics</i>	
6.1. Emergencja układów przestrzennych	59
<i>Emergence of Spatial Systems</i>	
6.2. Złożoność przestrzeni ekonomicznej	63
<i>The Complexity of Economic Space</i>	
6.2.1. Systemy przestrzenne	63
<i>The Spatial Systems</i>	
6.2.2. Złożoność przestrzeni ekonomicznej a innowacyjność	67
<i>The Complexity of Economic Space vs. Innovation</i>	
6.2.3. Koewolucja przestrzeni ekonomicznej	69
<i>Coevolution of Economic Space</i>	
6.2.4. Relacje ekologiczno-ekonomiczne. Optimum Pareto	70
<i>Ecological-Economic Relations. Pareto Optimum</i>	
6.3. Ewolucyjna genetyka. Rozwój organiczny	72
<i>The Evolutionary Genetics. Organic Development</i>	
7. Zarys niesformalizowanej teorii gospodarki przestrzennej	73
<i>Outline of Unformed Theory of Space Economy</i>	
7.1. Neo-darwinizm i samoorganizacja	73
<i>Neo-Darwinism and Self-Organization</i>	
7.2. Proponowana konstrukcja teorii nowej gospodarki przestrzennej	78
<i>Proposed Construction of the Theory of the New Spatial Economy</i>	
11. Miasta	83
<i>Cities</i>	
11.1. Dynamika miast	83
<i>Dynamics of Cities</i>	
11.2. Przestrzenna struktura miast.	85
<i>Spatial Structure of Cities</i>	

11.3. Zróźnicowanie miast według wielkości i funkcji	89
<i>The Differentiation of Cities by Size and Function</i>	
11.4. Inteligentny rozwój miast.	90
<i>Smart Development of Cities</i>	
11.5. Miasto zwarte i ekspansja przestrzenna.	92
<i>Compact City and Spatial Expansion</i>	
11.6. Formowanie się i rozwój aglomeracji miejskich	94
<i>Formation and Development of Urban Agglomerations</i>	
11.7. Renowacja i rewitalizacja miast	96
<i>Rehabilitation and Revitalization of Cities</i>	
12. Regiony	98
<i>Regions</i>	
12.1. Typy zmienności regionów	98
<i>Types of Regional Variability</i>	
12.2. Różnorodność i bliskość w rozwoju regionalnym	101
<i>Diversity and Proximity in Regional Development</i>	
12.3. Powstawanie nowych gałęzi przemysłu	103
<i>Emergence of New Industries</i>	
12.4. Regeneracja starych regionów górniczych i przemysłowych.	104
<i>The Regeneration of Old Mining and Industrial Regions</i>	
12.5. Konkurencyjny wieloośrodkowy regionalizm	105
<i>Competitive Multi-Center Regionalism</i>	
12.6. Regiony terytorialne i relacyjne	106
<i>Territorial and Relational Regions</i>	
12.7. Ewolucja obszarów wiejskich.	108
<i>Evolution of Rural Areas</i>	
14. Infrastruktura	116
<i>The Infrastructure</i>	
15. Inwestycje. Układ regionalny	117
<i>Investments. Regional Structure</i>	
17. Samowzmacnianie rozwoju miast i regionów.	120
<i>Self-Strengthening Development of Cities and Regions</i>	
17.1. Intensyfikacja wykorzystania wiedzy.	120
<i>Intensification of the Use of Knowledge</i>	
17.2. Synergia w procesach przestrzennych	125
<i>Synergies in Spatial Processes</i>	
17.3. Wzrost endogeniczny	126
<i>Endogenous Growth</i>	
17.4. Wzrost konkurencyjny i generatywny	131
<i>Competitive and Generative Growth</i>	

17.5. Zależności rozwoju przestrzenno-ekonomicznego od szlaku	132
<i>Relationship of Spatial and Economic Development to the Path</i>	
17.6. Atraktory w złożonej przestrzeni ekonomicznej	135
<i>Attractors in a Complicated Economic Space</i>	
17.7. Społeczno-ekonomiczna efektywność gospodarki przestrzennej.	139
<i>Socio-Economic Efficiency of Spatial Economy</i>	
17.8. Koewolucja i emergencja.	142
<i>Coevolution and Emergence</i>	
20. Organizacja skupień w przestrzeni	143
<i>Organization of Clusters in Space</i>	
32. Dylemat: regionalna równość a społeczno-ekonomiczna efektywność . .	147
<i>The Dilemma: Regional Equality vs. Socioeconomic Efficiency</i>	
32.1. Dwukierunkowa zależność między eksportem i wzrostem regionalnym . .	152
<i>The Two-Way Relationship between Exports and Regional Growth</i>	
32.2. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne i rozwój przestrzenny	153
<i>Foreign Direct Investment and Spatial Development</i>	
32.3. Przepływy centralne	155
<i>Central Flows</i>	
Bibliografia	158
<i>Bibliography</i>	
Aneks – spis treści całej książki prof. R. Domańskiego	164
<i>Annex - Contents of the Whole Book of Prof. R. Domański</i>	

CZĘŚĆ III.

Part III.

Wyzwania dla planowania przestrzennego w Polsce związane ze zmianami klimatu w świetle doświadczeń międzynarodowych	171
<i>(Challenges for Spatial Planning in Poland Related to Climate Change in the Context of International Experience)</i>	

Tadeusz Markowski, Maciej J. Nowak

Przestrzeń europejska w świetle koncepcji przepływów centralnych Ryszarda Domańskiego	191
<i>European Space in the Light of Ryszard Domański's Concept of Central Flows</i>	

Tomasz Komornicki

Informacje o Autorach	203
<i>Notes on Authors</i>	

SŁOWO WSTĘPNE

Szanowni Czytelnicy – publikacja, która do Państwa trafia ma wyjątkowy charakter. Jej celem jest upamiętnienie Pana Profesora Ryszarda Domańskiego. Pan Profesor był członkiem Polskiej Akademii Nauk (od 1986 r. był członkiem korespondentem, a w 2002 r. PAN nadała mu godność członka rzeczywistego) – związany był z Wydziałem IV. Jeszcze kilka lat wcześniej, bo w roku 1972 Profesor Ryszard Domański został członkiem jednego z Komitetów Problemowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk – Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. To z Komitetem była związana największa aktywność Pana Profesora w PAN. Pełnił w nim różne funkcje, w tym w ostatnich latach będąc honorowym przewodniczącym Komitetu.

W publikacji przypomniano działalność Pana Profesora na niwie Komitetu wskazując nie tylko na osiągnięcia naukowe, ale i organizacyjne, dzięki którym Komitet posiada ugruntowaną i czołową pozycję jako ciało zrzeszające ekspertów różnych dyscyplin naukowych, podejmujące istotne, z punktu widzenia kraju, aspekty związane z gospodarką przestrzenną czy przygotowujące ekspertyzy i stanowiska związane z głównymi problemami zagospodarowania przestrzeni.

Drugim celem prezentowanej publikacji jest zaprezentowanie wybranych rozdziałów ostatniej publikacji naukowej, nad którą pracował Profesor Ryszard Domański. Było to podsumowanie wieloletnich badań Pana Profesora, którego zwieńczeniem jest nowa gospodarka przestrzenna. Pod takim też tytułem przygotowywana była monografia – jej obszernie fragmenty – wybrane 12 rozdziałów (z wszystkich 35, nad jakimi pracował w ostatnich miesiącach życia Pan Profesor) stanowi kluczową część niniejszej publikacji. Ma ona autorski charakter zaproponowany przez Profesora Ryszarda Domańskiego i stanowi pewne podsumowanie jego badań, ale i wyzwanie dla wszystkich naukowców zajmujących się badaniami nad „przestrzenią” do twórczego kontynuowania i rozwijania myśli i dylematów naukowych sformułowanych przez Pana Profesora.

Za swoje wybitne osiągnięcia naukowe Pan Profesor Ryszard Domański był wielokrotnie nagradzany, w tym także nagrodami naukowymi Polskiej Akademii Nauk (w latach 1978 i 1987). Mam nadzieję, że dorobek naukowy Pana Profesora Ryszarda Domańskiego związany także z aktywnością w Polskiej Akademii Nauk, będzie również popularyzowany i rozwijany, w działaniach podejmowanych przez Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.

*Prof. dr hab. Marek Konarzewski
Prezes Polskiej Akademii Nauk*

ABSTRACT

The New Spatial Economy. Monograph Dedicated to the Memory of Professor Ryszard Domański is a study consisting of three parts. The first part is concerned with recalling and highlighting the role that Mr. Professor Domanski played in the Committee for Spatial Economy and Regional Planning of the Polish Academy of Sciences (KPZK PAN). Above all, Mr. Professor was a recognized scientific authority, and his position in this regard both in the Committee and in broad circles of socio-economic geographers has been recognized for decades. On the other hand, it is also worth noting that for many years, while serving in various capacities on the Committee, Mr. Professor set the tone for the Committee's work, expert opinions, publications and scientific discussions. Part one also includes some of Mr. Professor's recollections – these are primarily personal reflections showing Professor Richard Domanski, not only as an outstanding scientist, but also as a wonderful and attentive man, mentor, colleague, boss.

The second part of this monograph is of crucial importance, as these are selected chapters of the last publication that Professor Ryszard Domanski worked on. The publication, *New Spatial Economy*, was scheduled for publication as a single-author monograph in the Studies Monograph Series of the National Academy of Sciences. Mr. Professor Ryszard Domanski worked on the publication until his last days, but the work was not completed by him – in keeping with Mr. Professor's perfectionist approach to his work, some passages still required corrections and additions. The prepared publication had 35 chapters and more than 470 typed pages. For the present part, 12 chapters were selected (the selection was made by the Professor's family and closest associates, based on the opinion of Professor Domanski himself on the completeness of the individual chapters) – keeping their original numbering. In these 12 chapters, certain parts can be identified. Chapters 3, 4, 5,6 and 7 are a review and study of theories leading to the formulation of the theory of the new spatial economy in Chapter 7.2. Subsequent chapters numbered 11 and 12 refer to selected entities of spatial economy, namely cities and regions. Subsequent chapters numbered 14, 15 and 17 deal with the role of infrastructure and investment in regional systems. In Chapter 17, special attention is paid to the role of factors that allow self-reinforcing development of cities and regions. Chapter 20 deals with the topic of cluster organization in space – considerations in this chapter concern two space-related paradigms: the competitive paradigm and the self-organization paradigm. The last of the chapters included in the

publication, i.e. Chapter 33, is a consideration of the dilemma related to: reducing regional inequalities and increasing the socio-economic efficiency of economic space.

The arrangement of individual chapters (possible division over subchapters) and their differentiated volume are the preserved authorial approach of Professor Ryszard Domanski. The material in part two of the monograph has not been reviewed – which is intentional, since it should be regarded as the author's final work of Mr. Professor. Instead, the chapters selected for publication have undergone careful editorial and technical work. We hope that in this way the selected elements of Professor Ryszard Domanski's last scientific work will become an inspiration for further analysis and development of his thought by the next generation of socio-economic geographers and economists dealing with spatial economy.

The publication of selected chapters of the monograph *New Spatial Economy*, would not have been possible without the kindness of the Professor's Family. At this point we would like to thank the Daughters of the Professor for their permission to publish selected excerpts of the monograph in the publication series of the National Academy of Sciences.

The last third part of the publication consists of two scientific studies (articles) prepared by: the current honorary chairman of the KPZK PAN, Prof. Tadeusz Markowski, in co-authorship with Prof. Maciej J. Nowak (chairman of the youngest task force in the KPZK PAN, i.e. the Legal and Urbanistic Task Force) and the current chairman of the KPZK PAN, Prof. Tomasz Komornicki.

Tadeusz Markowski and Maciej J. Nowak in the article titled *Challenges for spatial planning in Poland related to climate change in the light of international experience* refer to the subject matter covered in the second part of the monograph and specifically to chapter number 11 on cities. As the authors emphasize, *The new paradigm of urban development should consist in a creative reversal of the historical process of development of urban structures at the expense of the environment (i.e., the natural environment and its resources and systemic ecological services, which in the current market systems are treated as free goods and have no price), towards such urban development that enhances the regenerative capacity of the surrounding natural environment.*

Tomasz Komornicki, in the article titled *European space in the light of Ryszard Domanski's concept of central flows*, directly refers to the concept covered in the second part of the publication, especially to Chapter 32.3 *Central flows*. As the author points out in Prof. Domanski's work it can be seen that *he attached increasing importance to the analysis of linkages, both in the theoretical sense (the basis for understanding spatial structures), as well as empirical (the increasingly rapid processes of globalization taking place during his lifetime) and methodological (shortcomings in regional statistics, the search for indicators).*

We hope that the publication we are putting into the hands of our readers will inspire the development of research in the field of new spatial economy, especially in the context of its theoretical construction proposed by Professor Ryszard Domanski.

WPROWADZENIE

Nowa gospodarka przestrzenna. Monografia dedykowana pamięci Profesora Ryszarda Domańskiego to opracowanie składające się z trzech części. Część pierwsza dotyczy przypomnienia i podkreślenia roli, jaką Pan Profesor Domański odgrywał w Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN (KPZK PAN). Profesor był przede wszystkim uznanym autorytetem naukowym i jego pozycja w tym zakresie zarówno w Komitecie, jak i w szerokich kręgach geografów społeczno-ekonomicznych jest uznana od dziesięcioleci. Natomiast warto podkreślić jest także to, że przez wiele lat, pełniąc różne funkcje w Komitecie, Pan Profesor nadawał ton pracom, ekspertyzom, publikacjom i dyskusjom naukowym Komitetu. W części pierwszej zamieszczono także kilka wspomnień Pana Profesora – są to przede wszystkim osobiste refleksje ukazujące Profesora Domańskiego nie tylko jako wybitnego uczonego, ale także wspaniałego i uważnego człowieka, mentora, współpracownika, szefa.

Część druga prezentowanej monografii ma kluczowe znaczenie, gdyż są to wybrane rozdziały ostatniej publikacji, nad którą pracował Profesor Ryszard Domański. Publikacja *Nowa gospodarka przestrzenna*, była zaplanowana do wydania w formie monografii jednoautorskiej w Cyklu Monografii Studia KPZK PAN. Profesor Ryszard Domański pracował nad publikacją do ostatnich dni swego życia, jednak dzieło nie zostało przez niego ukończone – zgodnie z perfekcyjnym podejściem do pracy Pana Profesora niektóre fragmenty wymagały jeszcze poprawek i uzupełnień. Przygotowywana publikacja liczyła 35 rozdziałów i ponad 470 stron maszynopisu. Do prezentowanej monografii wybrano (wyboru dokonała Rodzina i najbliższe współpracowniczki Profesora, na podstawie opinii samego Profesora Domańskiego nt. kompletności poszczególnych rozdziałów) 12 rozdziałów – zachowując ich pierwotną numerację. W tych 12 rozdziałach można wskazać pewne części. Rozdziały 3, 4, 5, 6 oraz 7 to przegląd i studia teorii prowadzących do sformułowania w rozdziale 7.2. teorii nowej gospodarki przestrzennej. Rozdziały o numerach 11 i 12 odnoszą się do wybranych podmiotów gospodarki przestrzennej, czyli miast i regionów. Rozdziały 14, 15 oraz 17 dotyczą roli infrastruktury oraz inwestycji w układach regionalnych. W rozdziale 17 szczególna uwaga zwrócona została na rolę czynników pozwalających na samowzmocnienie rozwoju miast i regionów. Rozdział 20 dotyczy tematyki organizacji skupień w przestrzeni – rozważania dotyczą dwóch paradygmatów związanych z przestrzenią: paradygmatu konkurencyjnego i paradygmatu samoorganizacji. Ostatni zamieszczony w publikacji, rozdział 33 to refleksje dotyczące dylematu związanego ze zmniejszeniem regionalnych nierówności i zwiększeniem społeczno-ekonomicznej efektywności przestrzeni ekonomicznej.

Układ poszczególnych rozdziałów (ewentualny podział na podrozdziały) oraz ich zróżnicowana objętość są zachowanym autorskim podejściem Profesora Ryszarda Domańskiego. Materiał z części drugiej monografii nie został poddany recenzji – co jest zamierzone, ponieważ należy go traktować jako autorskie, ostatecznie dzieło Profesora. Wybrane do druku rozdziały zostały natomiast poddane starannym pracom redakcyjnym i technicznym. Mamy nadzieję, że w ten sposób wybrane elementy ostatniej pracy naukowej Profesora Ryszarda Domańskiego staną się inspiracją do dalszych analiz i rozwijania Jego myśli przez kolejne pokolenia geografów społeczno-ekonomicznych i ekonomistów zajmujących się gospodarką przestrzenną.

Opublikowanie wybranych rozdziałów monografii *Nowa gospodarka przestrzenna*, nie byłoby możliwe bez życzliwości Rodziny Pana Profesora. W tym miejscu składamy serdeczne podziękowania Córkom Pana Profesora za zgodę na wydanie wybranych fragmentów monografii w cyklu publikacyjnym KPZK PAN.

Ostania trzecia część publikacji to dwa opracowania naukowe (artykuły) przygotowane przez: aktualnego honorowego przewodniczącego KPZK PAN prof. Tadeusza Markowskiego we współautorstwie z prof. Maciejem J. Nowakiem (przewodniczącym najmłodszego zespołu zadaniowego w KPZK PAN tj. Prawno-urbanistycznego) oraz aktualnego przewodniczącego KPZK PAN prof. Tomasza Komornickiego.

Tadeusz Markowski i Maciej J. Nowak w artykule pt. *Wyzwania dla planowania przestrzennego w Polsce związane ze zmianami klimatu w świetle doświadczeń międzynarodowych* nawiązują do tematyki ujętej w części drugiej monografii, a konkretnie do rozdziału 11 dotyczącego miast. Jak podkreślają Autorzy *Nowy paradygmat rozwoju miast powinien polegać na twórczym odwróceniu historycznego procesu rozwoju struktur miejskich kosztem otoczenia (czyli środowiska przyrodniczego i jego zasobów i systemowych usług ekologicznych, które w obecnych systemach rynkowych są traktowane jako dobra wolne i nie mające ceny), w stronę takiego rozwoju miast, który wzmacnia zdolności regeneracyjne otaczającego środowiska naturalnego.*

Tomasz Komornicki w tekście pt. *Przestrzeń europejska w świetle koncepcji przepływów centralnych Ryszarda Domańskiego* bezpośrednio nawiązuje do koncepcji ujętej w drugiej części publikacji, szczególnie do rozdziału 32.3 *Przepływy centralne*. Jak podkreśla Autor w pracach prof. Domańskiego można zauważyć, że *coraz większą wagę przywiązywał do analiz powiązań, zarówno w rozumieniu teoretycznym (podstawa zrozumienia struktur przestrzennych), jak też empirycznym (zachodzące za jego życia coraz szybsze procesy globalizacji) i metodycznym (braki w statystyce regionalnej, poszukiwanie wskaźników).*

Mamy nadzieję, że oddawana w ręce Czytelników publikacja będzie inspiracją do rozwijania badań z zakresu nowej gospodarki przestrzennej, szczególnie w kontekście jej konstrukcji teoretycznej zaproponowanej przez Profesora Ryszarda Domańskiego.

Paulina Legutko-Kobus
Tomasz Komornicki

PROFESOR RYSZARD DOMAŃSKI – WSPOMNIENIE

Zostałem poproszony o napisanie krótkiego tekstu – eseju dotyczącego roli, jaką w kształtowaniu środowiska naukowego odegrał Profesor Ryszard Domański. Skierowana do mnie prośba została uzupełniona następującym stwierdzeniem: *Mamy nadzieję, że osobiste doświadczenie długoletniej współpracy Pana Profesora z Panem Prof. Domańskim pozwoli na takie właśnie ujęcie przez pryzmat przede wszystkim osobistych wspomnień i doświadczeń.* Poniżej przytoczone spostrzeżenia i interpretacje mają więc charakter indywidualny i momentami nawet osobisty.

Muszę przyznać, że do spełnienia powyższej prośby przystępuję z radością i jednocześnie z myślą o oddaniu w ten sposób hołdu Profesorowi Ryszardowi Domańskiemu. Mówiąc o mojej współpracy z Profesorem nie można zapominać, że jeśli chodzi o wiek, to dzieli nas różnica ponad jednego pokolenia. Pan Profesor urodził się w 1928 r., ja natomiast w 1956 r. Stąd moje pierwsze wspomnienie sylwetki Profesora odnosi się do okresu, kiedy Profesor Domański był rektorem Akademii Ekonomicznej w Poznaniu (1969-1979), a ja byłem studentem (1976-1980). Jako student nie miałem oczywiście bezpośrednich relacji z Rektorem, a trzeba podkreślić, że w tych czasach poczucie dystansu pomiędzy studentami a nauczycielami akademickimi było zdecydowanie silniejsze niż dzisiaj. Z uroczystości akademickich, w których uczestniczyłem zapamiętałem perfekcję wystąpień Pana Rektora – zawsze dobrze przemyślanych, uporządkowanych i merytorycznych, a ponadto wygłaszanych przeważnie z pamięci. Robiło to na słuchaczy – studentach niesamowite wrażenie.

Druga runda relacji z Profesorem Domańskim miała miejsce w trakcie moich studiów doktoranckich na Akademii Ekonomicznej w Poznaniu w latach 1980-1983. W papierowym indeksie mam wpisane przez Prof. Domańskiego 3 kwietnia 1981 r. zaliczenie z dwóch przedmiotów: geografia ekonomiczno-regionalna oraz gospodarka przestrzenna. Z wykładów prowadzonych przez Profesora zapamiętałem w szczególności jego wywód na temat koncepcji ograniczonej racjonalności Herberta Simona, który otrzymał w 1978 r. Nagrodę Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii. Ten szczegół można traktować jako dowód, że Profesor wykazywał się znajomością najnowszych osiągnięć ekonomii, co w tych czasach na pewno było cechą wyróżniającą i dość rzadką.

W tym miejscu warto ponadto zaznaczyć, że w mojej pamięci silnie utkwiała uroczystość nadania Profesorowi tytułu doktora *honoris causa* Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Miało to miejsce w 1998 r. Wrażenie zrobiła na mnie w szczególności duża liczba gości zagranicznych oraz świetne wystąpienie Profesora. Do dziś pamiętam

także wspinały występ Chóru Chłopięcego i Męskiego Filharmonii Poznańskiej – Poznańskie Słowiki pod dyrekcją Stefana Stuligrosza.

Kolejny wątek zasługujący na wspomnienie to moja współpraca z Profesorem w ramach przygotowania artykułów napisanych z okazji kolejnych rocznic powstania Akademii Ekonomicznej (później Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu od 2008 r.). W 2011 r. z mojej inicjatywy w „Gospodarce Narodowej” został opublikowany tekst autorstwa: Ryszard Domański, Marian Gorynia, Bohdan Gruchman, Witold Jurek, Emil Panek pt. *85 lat Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu*, a w 2016 r. ten sam zespół autorski opublikował w tym czasopiśmie opracowanie pt. *Dziewięćdziesięciolecie Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu: Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (1926-2016)*. Oba teksty zostały przygotowane przez wszystkich żyjących wówczas byłych rektorów Uczelni oraz rektora aktualnie sprawującego urząd. Takie podejście miało być wyrazem ciągłości trwania Uczelni i ukazania ewolucyjnej ścieżki jej rozwoju. Profesor Domański był aktywnym członkiem składu autorskiego i jego wkład w powstanie obu opracowań był istotny.

Ważnym wydarzeniem w historii funkcjonowania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu była zorganizowana 9 maja 2013 r. konferencja naukowa z okazji Jubileuszu 85-lecia urodzin Profesorów Ryszarda Domańskiego i Bohdana Gruchmana. Tytuł konferencji brzmiał: *Dynamika, cele i polityka zintegrowanego rozwoju regionów*. Organizatorami konferencji były Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej oraz Katedra Europeistyki. Jako ówczesny rektor miałem przyjemność udzielić honorowego patronatu tej konferencji, która wyróżniała się rangą podejmowanej problematyki i liczbą renomowanych gości z kraju i zagranicy. Obaj zacni Jubilaci byli bardzo zadowoleni z takiego sposobu uczczenia ich urodzin i wyeksponowania osiągnięć naukowych w środowisku badaczy, w którym byli aktywni przez całe życie zawodowe. O ludzkim obliczu i wymiarze Profesora Domańskiego, zawsze świetnie przygotowanego do czekających go wyzwań i organizacyjnego perfekcjonisty, świadczyć może drobne zdarzenie, które wówczas miało miejsce. Konferencja zaczynała się bodaj o godzinie 10.00 a Profesor Domański nie zjawił się ze stosownym wyprzedzeniem przed 10.00 (co byłoby u niego normalne), nie było go też o 10.00, ani nawet kwadrans po tej godzinie. Okazało się potem, że Profesor pomylił godziny rozpoczęcia konferencji i zamiast na 10.00, przybył na 11.00.

Ponadto na uwagę zasługuje kolejny wątek rozłożonych w czasie relacji z Profesorem Domańskim. Wątek ten dotyczy tradycji zainicjowanej w 2008 r., polegającej na zapraszaniu przez aktualnie urzędującego rektora byłych rektorów Uczelni na wspólny obiad świąteczno-noworoczny. Konsultowałem tę inicjatywę m.in. z Profesorem i otrzymałem nie tylko jego pełne poparcie, ale nawet dozę swoistego entuzjazmu, co utwierdziło mnie w przekonaniu o celowości tej propozycji. Obiady te odbyły się w stałym składzie (R. Domański, B. Gruchman, W. Jurek i E. Panek jako byli rektorzy oraz M. Gorynia jako urzędujący rektor) osiem razy w latach 2008-2015. Kolejny rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu prof. Maciej Żukowski zdecydował się podtrzymać tę tradycję i kolejne spotkania miały już miejsce w latach 2016-2019 w gronie sześciuosobowym. Pandemia spowodowała zawieszenie tej tradycji

w 2020 r., natomiast w latach 2021-2022 została ona przywrócona, ale niestety już w gronie tylko czteroosobowym, gdyż w 2021 r. odeszli rektorzy Bohdan Gruchman (27 marca) i Ryszard Domański (24 sierpnia).

I ostatnia już uwaga dotycząca moich związków z Panem Rektorem Ryszardem Domańskim. Jako tzw. urzędujący rektor zwykłem dzwonić do moich poprzedników na urządzie z okazji Świąt Bożego Narodzenia oraz Świąt Wielkanocnych, a także w związku z urodzinami czy imieninami. W tego rodzaju kontaktach Rektor Domański okazywał się osobą bardzo przyjacielską, otwartą, czuło się potrzebę kontaktu z jego strony, chętnie dzielił się szczegółami z życia rodziny, włącznie ze sposobem spędzania dni świątecznych. Pewnego razu (17 stycznia 2020 r.) po telefonie wykonanym z okazji rocznicy urodzin Profesora spotkał mnie zaszczyt i zostałem zaproszony do złożenia wizyty w domu Jubilata, kiedy to tradycyjnie spotykał się ze swoimi uczniami czyli profesorami/następcami. Były wspomnienia Profesora, świetne ciasta i wspaniała kawa. Poczuję się wyróżniony i zaszczycony.

Podsumowując to krótkie wspomnienie o Profesorze Ryszardzie Domańskim chciałbym podkreślić, że w tzw. przekazie społecznym na temat jego osoby dominuje akcent kładziony na jego osiągnięcia naukowe, profesjonalizm badawczy i perfekcję organizacyjną. To bez wątpienia prawda, tak Profesor został zapamiętany. Z drugiej jednak strony należy zauważyć, że osobowość Pana Profesora przy bliższym poznaniu wykraczała poza utrwalony schemat jego postrzegania. Świadczą o tym dobitnie przytoczone anegdoty i moje osobiste odczucia wyniesione z kontaktów z Profesorem Ryszardem Domańskim.

Prof. dr hab. Marian Gorynia

INFORMACJE O AUTORACH

Waldemar Budner, prof. dr hab., Katedra Logistyki, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań; Waldemar.Budner@ue.poznan.pl

Ryszard Domański, prof. dr hab., honorowy przewodniczący Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, członek rzeczywisty PAN

Wanda Maria Gaczek, prof. dr hab., prof. *emeritus*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

Marian Gorynia, prof. dr hab. Katedra Konkurencyjności Międzynarodowej, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań; Marian.Gorynia@ue.poznan.pl

Tomasz Komornicki, prof. dr hab. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa; t.komorn@twarda.pan.pl

Marek Konarzewski, prof. dr hab., Prezes Polskiej Akademii Nauk

Paulina Legutko-Kobus, dr, Katedra Polityki Publicznej, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, ale. Niepodległości 162, 02-554 Warszawa; plegut@sggwaw.pl

Tadeusz Markowski, prof. dr hab., Interdyscyplinarne Centrum Studiów Miejskich, Uniwersytet Łódzki; ul. Narutowicza 68, 90-136 Łódź; Tadeusz.markowski@uni.lodz.pl

Maciej J. Nowak – dr hab., prof. ZUT, Katedra Nieruchomości, Wydział Ekonomiczny, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie; ul. Żołnierska 47, 71-210 Szczecin; maciej.nowak@zut.edu.pl